ДЕМОКРАТИЧНЕ СУСПІЛЬСТВО 09.07.2026 | Філіп Маттейс

Робітники та їх товариШІ

Хвилю штучного інтелекту не зупинити. Головне питання, чи принесе він прибуток кільком корпораціям, чи користь усім.

Бонус в розмірі 300 тис. євро на працівника на рік. Таку частку прибутку наприкінці травня вибороли працівники південнокорейського концерну Samsung. Близько 78 тис. співробітників підрозділу з виробництва напівпровідників погрожували страйком, якщо концерн не розподілить частину надприбутків серед персоналу. Передумовою стало те, що Samsung виробляє так звані чіпи пам'яті. Стрімкий розвиток ШІ в США викликав різке зростання попиту на ці чіпи. Акції Samsung за кілька місяців виросли в вісім разів. Однак працівники досі майже нічого з цього не отримали.

Поки не зовсім зрозуміло, наскільки саме зросте продуктивність праці найближчими роками завдяки штучному інтелекту. За досить консервативними оцінками, додаткове зростання ВВП становитиме близько чотирьох відсотків на рік. Інші дослідження, наприклад, «Чи спричинить передовий ШІ вибухове зростання економіки?» (*Could Advanced AI Drive Explosive Economic Growth?*) від Open Philanthropy, оцінюють цей стрибок для високорозвинених економік, таких як США чи Китай, аж в 30 відсотків на рік. Але насправді навіть зростання обсягу виробництва на заводах всього на три відсотки вже стане потужним стимулом для світової економіки. Це схоже на другу промислову революцію, як в позитивному сенсі, так і в негативному.

Початок комерційного впровадження парової машини в 1776 році став початком індустріалізації Великої Британії. Рухати ткацькі верстати почали не люди, а машини. Це в багато разів збільшило обсяги виробництва текстилю. Парові насоси полегшили видобуток вугілля і заліза, що додатково прискорило будівництво й експлуатацію парових машин. Це, своєю чергою, дозволило побудувати залізницю, яка забезпечила швидше й дешевше перевезення вантажів. В 1760 році Велика Британія імпортувала 1130 тонн бавовни для виробництва текстилю. До 1830 року цей

обсяг зріс до 119 300 тонн, тобто в сто разів. Експорт зріс з 0,7 млн фунтів в 1760 році до 31 млн в 1830-му. Це експоненціальне зростання за кілька десятиліть перетворило Сполучене Королівство з невеликої острівної монархії на периферії Європи на найбільшу імперію в світовій історії. На піку своєї могутності в 1920-х роках Британська імперія контролювала приблизно 25 відсотків суходолу і 20 відсотків населення Землі.

Сьогодні ніхто не скаже серйозно, що промислова революція була негативним явищем для людства. Вона в багато разів підвищила якість життя в усьому світі, навіть попри те, що з розподілом цього добробуту в перші десятиліття були великі проблеми як на національному, так і на глобальному рівні. Індустріалізовані суспільства Європи потребували ринків для збуту своєї продукції, тому колоніалізм набрав максимальних обертів. Своїми дешевими текстильними виробами Велика Британія зруйнувала економіку Індії. За кілька десятиліть один з найбагатших регіонів світу перетворився на злиденні нетрі. Але правда й те, що завдяки промисловій революції світ загалом став багатшим, а не біднішим.

Робота – це ідентичність, соціальна взаємодія, самоповага

Зростання економіки на 30 відсотків щороку може перетворити світ з суспільства дефіциту на суспільство достатку. В такому світі немає проблем з доступом до їжі, житла, енергії чи медичної допомоги, ціни прагнуть до нуля. Мільйони робочих місць непотрібні або замінені роботами. Згідно з дослідженнями Європейського центрального банку та інших інститутів, це безпосередньо стосується чверті всіх робочих місць в країнах ЄС, а опосередковано – ще 30 відсотків. Мова передусім про «білі комірці», тобто адміністративні й офісні посади. Отже, світ, звичайно, стане багатшим, але спочатку зросте безробіття.

Це не означає, що ми всі залишимося без роботи. Робота – це не просто діяльність, спрямована на заробляння грошей. Робота – це ідентичність, соціальна взаємодія, самоповага. Кожній людині потрібна робота. Але коли зникає матеріальна потреба працювати, з'являється можливість присвячувати більше часу тим заняттям, що приносять задоволення.

Крім того, чимало речей ми не станемо доручати роботам або станемо лише частково. Більшість людей воліє, щоб їм стригла

волосся людина, і віддає перевагу ресторанам, де працюють люди. Тому в майбутньому ці професії будуть оплачуватися краще, ніж сьогодні.

Проте шлях до цього прекрасного нового світу ШІ буде нелегким. Це вже очевидно. Звільнення вже відбуваються у дедалі більшій кількості галузей. Тільки в першому кварталі 2026 року банківська галузь США скоротила 15 тис. робочих місць. В сфері технологій, зокрема IT, ситуація ще драматичніша: в перші місяці року роботу втратили понад 90 тис. людей.

Тобто однією з небезпек ШІ-революції є поява нового пролетаріату, як під час індустріалізації XIX століття. Тоді одні стали дуже багатими, а інші збідніли. Тільки після десятиліть повстань, революцій і політичних компромісів вдалося краще розподілити новостворене багатство. Це реальна проблема, яка спричинить помітні суспільні заворушення. Але зупинити ШІ-революцію неможливо, як і промислову революцію 200 років тому. Тодішні луддити залишилися в історії як маргінальне явище.

Тільки в першому кварталі 2026 року банківська галузь США скоротила 15 тис. робочих місць

Отже, йдеться про те, щоб творчо вирішити проблему розподілу. Відповідні підходи вже існують. Наприклад, Берні Сандерс нещодавно закликав запровадити одноразовий збір в розмірі 50 відсотків для ШІ-компаній, а інші виступають за певну форму податку на надприбуток. Проблема в тому, що всі ці підходи можуть гальмувати зростання економіки.

Надходять ідеї і з самої Кремнієвої долини. Сем Альтман з OpenAI нещодавно запропонував створити публічний інвестиційний фонд, в який ШІ-компанії могли би вкладати власний капітал. Прибутки або частки від цього фонду йтимуть на користь американського населення. Подібні думки не дають спокою і засновникові Anthropic Даріо Амодеї. І OpenAI, і Anthropic, імовірно, вже цього року вийдуть на біржу з велетенською оцінкою вартості. Амодеї вже оголосив, що подарує щонайменше 80 відсотків своїх акцій.

Президент США Трамп підхопив цю ідею і заговорив про те, щоб передати частину акцій ШІ-компаній «американській громадськості». Найімовірніше, йтиметься не про класичну націоналізацію, а про невеликі внески акцій з власної волі компаній на чолі, можливо, з OpenAI. Розподілити їх можна, наприклад, через інвестиційні рахунки для дітей або державний фонд.

Якщо конкретно, мова йде про інвестиційний рахунок на суму $1 тис., який кожна американська дитина отримує при народженні. На перший погляд виглядає як гіперкапіталізм, але сама ідея непогана. На відміну від підвищення податків, базового доходу чи громадянського доходу, такий підхід робить людей співвласниками і тим сприяє розвитку особистої відповідальності.

В Південній Кореї це питання теж стало політичним. Виплата частки прибутку в 300 тис. євро працівникам підрозділу Samsung, який займається виробництвом мікросхем, – лише прелюдія до ширшої дискусії. Міністр праці Південної Кореї закликає запровадити «дивіденди від ШІ», які мають надходити в національний фонд.

І ця ідея не така вже й нереальна. Подібна концепція, наприклад, існує в Норвегії: державний фонд, який наповнюється за рахунок прибутків від нафти. Подібне робить з доходами від нафти й Аляска. Можливо, це не класичний соціал-демократичний підхід. Але це спосіб забезпечити ширший доступ до новоствореного добробуту.

Соціал-демократія не завадила індустріалізації, а забезпечила рівномірний розподіл її плодів. Тепер це завдання постає перед нею знову.

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко

Філіп Маттейс

Філіп Маттейс (Philipp Mattheis) – автор інформаційного бюлетеня Bling Bling на Substack, де він регулярно обговорює штучний інтелект, криптовалюту і подібні питання.